

TOPLUMSAL VE CİNSİYET ELEŞTİRİSİ BAĞLAMINDA JENNY SAVILLE RESİMLERİNDE KADIN İMGESİ

THE IMAGE OF WOMEN IN JENNY SAVILLE PAINTINGS IN THE
CONTEXT OF SOCIAL AND GENDER CRITICISM

Ece Cebeci

Dokuz Eylül Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Enstitüsü
ece.cebecii@gmail.com

ORCID ID: 0009-0008-7922-2904

MAKALE GELİŞ TARİHİ: 23 Mayıs 2024 · YAYIMA KABUL TARİHİ: 12 Eylül 2024

Doç. Dr. Hamdi Gökova

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Resim Bölümü

hamdi.gokova@deu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-3571-5981

Öz

Tarih boyunca sanatı şekillendiren eril bakış cinsiyet eşitsizliğini doğurmuştur. 1960'lar boyunca feminizm ve cinsel tercihler konusunda önemli kazanımlar elde edilmiştir. Öncelikle feminist sanatçıların örnek çalışmalarına bakılarak ilerleyen bu çalışmada, günümüz sanatçılarından Jenny Saville'in toplumsal ve cinsiyet eşitsizliği bağlamında kadın kavramına yaklaşımı ele alınmıştır. Egemen olan erkek beğenisinin aksine, görsel olarak çirkin bulunan kompozisyonlara resimlerinde yer veren Saville'in kadınların üstüne yerleştirilen erkek takdirini kazanma düşüncesine karşı tepki olarak yaptığı, temelinde kadın figürü olan, bir dizi çalışması araştırmanın konusu olmuştur.

Bu çalışma J. Saville resimlerinde temel bir role sahip olan kadın imgesini cinsiyet eşitsizliği ve eleştirisi bağlamında ele alarak çıkarımlar yapmayı amaçlamaktadır.

Abstract

The masculine gaze that has shaped art throughout history has led to gender inequality. Significant gains were made regarding feminism and sexual preferences throughout the 1960s. In this study, which proceeds by first looking at the sample works of feminist artists, the approach of Jenny Saville, one of today's artists, to the concept of women in the context of social and gender inequality is discussed. Saville, who included visually ugly compositions in his paintings, contrary to the dominant male taste, has been the subject of research.

This study aims to make inferences by considering the female image, which has a fundamental role in J. Saville's paintings, in the context of gender inequality and criticism.

Anahtar Kelimeler: Sanat, cinsiyet, feminizm, kadın, Jenny Saville.

Key Words: Art, gender, feminism, women, Jenny Saville.

GİRİŞ

Sanatta toplumsal ve cinsiyet eleştirisi bağlamındaki yaklaşımlar, toplumsal yapı içinde cinsiyetin görsel sanat biçimlerinde nasıl temsil edildiğinin incelenmesine yoğunlaşır. Bu, toplumsal cinsiyet rollerinin, klişelerin ve güç ilişkilerinin sanat eserlerindeki temsil biçimlerinin incelenmesine odaklanan teorik bir çerçevedir. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet yapılarının ve ataerkil normların sanatsal ifadeyi nasıl etkilediğini ve izleyicilerin kendi cinsel kimlikleri ve deneyimlerine dayalı olarak sanata nasıl tepki verdiklerini analiz etmeye çalışır.

Sanat tarihçileri ve kültür teorisyenleri, toplumsal cinsiyet eleştirisini tüm sanatsal uygulamalarda sorgulamışlardır. Bu sorgulama sırasında ortaya çıkan temel sorular, sanatsal temsilde kadına ve erkeklere hangi rollerin verildiği, sanatçıların cinsiyet ve kimliğe ilişkin eleştirel bakış açılarını nasıl geliştirdiklerini ve cinsiyetin izleyicinin algısını ve esere tepkisini nasıl şekillendirdiğini içerir.

Feminist sanat, bu çalışmanın amacı açısından büyük bir öneme sahiptir ve çalışmanın ana ekseninde yer alacaktır. Feminist sanat 1960'lardaki toplumsal hareketlilik içinde ortaya çıkan feminist hareketten doğdu ve kadınların sanatta ve toplumda karşı karşıya kaldığı eşitsizlikleri ve baskıyı vurgulamaya çalıştı. Kadınların sanat ve medyadaki geleneksel ataerkil temsillerine meydan okumayı ve kadınları etkileyen sosyal politik sorunları ele almayı amaçladı. Çıkış noktaları kimlik eşitliği ve çeşitliliğinin toplum olarak tanınması oldu.

Çalışmanın ilk bölümünde toplumsal cinsiyet eleştirisi hakkında bilgi verilerek konunun sanatta nasıl ele alındığına bakılmıştır. Feminist sanat hareketlerinin ne şekilde başladığı, neyi amaçladığı açıklanmış, iki grupta incelenen bu hareketin öncü grubundan olan ilk dönem sanatçıları Schapiro ve Chicago'nun önemli çalışmaları incelenmiştir. İlk grubun kadınsal üretimi üzerinden gerçekleşen eserlerinin aksine ikinci grup feministlerin kadını eserlerinde özne olarak kullandığına değinilmiştir.

İkinci bölümde incelenen sanatçı Jenny Saville ve kadın figürleridir. İngiliz bir çağdaş sanatçı olan Jenny Saville, geleneksel güzellik ve cinsiyet kavramlarına meydan okuyan geniş çapta çalışmalarıyla ünlüdür. Kadın figürü tasvirleri, grotesk ve güzel arasındaki çizgileri bulanıklaştırarak erkek bakışını bozuyor ve toplumsal normlara meydan okuyor. Erkek sanatçıların ve erkek bakışının egemen olduğu sanat tarihindeki kadın temsiliyi sorguluyor. Bu çalışma, Saville'in resimlerindeki kadın imajını toplumsal ve toplumsal cinsiyet eleştirisi merceğinden araştırıyor. Sanatçının, nesneleştirme, beden politikaları ve toplumsal cinsiyet rollerinin inşası gibi konuları ele alarak sanatta ve toplumda kadınların temsiliyle nasıl yüzleştiğini ve nasıl yeniden tanımladığını analiz ediyor. Sanatçı, sanatı aracılığıyla kadın bedenini güçlendirmeyi ve yüceltmeyi amaçlarken, aynı zamanda sanatta cinsiyet, güç ve temsil hakkında önemli

soruları da gündeme getiriyor. Bu araştırma, Saville'in tekniklerini ve temalarını yakından inceleyerek, sanatçının farklı bakış açılarını ve deneyimleri kucaklayan daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir topluma katkısına ve nasıl ışık tuttuğuna dair belirlemeleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE SANAT

Cinsiyet biyolojik bir kavramdır. Bilimsel olarak sahip olduğunuz X ve Y kromozomları sizi biyolojik olarak kadın ve erkek diye ikiye ayırır. Kromozomlara dayalı bu ayırımı, toplum içerisinde kişilerin rollerini belirler. Belirlenen rollerin ismi kadınlık ve erkeklik olarak adlandırılır. Bu noktada başta biyolojik olan kavram psikolojik bir boyuta evrilir. Ama toplumsal cinsiyet kavramı sadece cinsiyet farklılığını değil, aynı zamanda orantısız güç ilişkisini de ifade eder (Berktaş, 2016, s.16). Fiziki olarak ve psikolojik bakımdan gücü elinde tutan taraf erkek dolayısıyla erkeklik kavramı olmuştur.

Tarih boyunca sanat dünyası erkeklerin egemenliği altında kalmıştır ve kadınlar genellikle ikinci sınıf sanatçılar olarak kabul edilmiştir. Bugünün dünyasında da kadınlar sanat çevresinde eşit bir biçimde temsil için mücadeleye devam etmektedirler. Sanatta feminist hareket 1960'lı yılların sonlarında, feminist hareketler çerçevesinde şekillenerek siyasi aktivizmin etkisiyle başladı (Antmen, 2012, s. 33-75). Bu hareket, özünde ataerkil normlara ve yapılarla meydan okumayı amaçladı.

Sanatta feminist akım iki kuşakta incelenmektedir. Feminist sanatın ilk yönlendiricilerinden Judy Chicago ve Miriam Schapiro çalışmalarında genellikle cinsellik, evcillik, kadın bedeni temalarına odaklandılar ve bunları cesur, çatışmacı bir tarzla karakterize ettiler.

Schapiro, kadınların ev içi emeklerini ve el emeği çalışmalarında vurgulayarak, kadın emeğini önemsemeyen kesime göndermede bulunur. Aynı zamanda kadınların rutin olarak yaptıkları eylem ve kullandıkları malzemeyle, bir ifade biçimi oluşturarak, erkekleri bu teknikten ironik bir gönderme yaparak dışlamıştır. Sanatçı, sanat ve zanaat ayırımını yaparak, neyin sanat olup olmayacağını belirleyen erkek egemen yapının geleneksel kompozisyon anlayışını da ters yüz ederek, klasik sanatı hiçe saymıştır" (Balci, 2018, s.53).

Schapiro ev içine hapsedilmiş kadınların günlük rutinlerinin parlatarak onlara sanat eseri gözüyle bakılmasını sağlamaya çalışırken bir yandan da kadınları hapseden güce bir göndermede bulunmuştur.

Görsel 1: Miriam Schapiro, *Harikalar Diyarı*, 1983, tuval üzerine akrilik kumaş ve plastik boncuk, 228.6x367 cm, Smithsonian Amerikan Sanat Müzesi

Judy Chicago büyük ölçekli çalışmalarıyla ünlüdür. Sanatçının ikonik feminist çalışmalarından biri *The Dinner Party*'dir. Eser esasen üçgen şekilde oluşturulmuş 39 kişilik ziyafet sofrasıdır. Masa mitoloji ve tarihten ünlü kadınlar için hazırlanmıştır. Masanın üzerinde kadın üretimi ile özdeşleştirilen dikiş, nakış, çini gibi malzemeler yer almaktadır. Sanatçı, bu çalışmasında kullandığı çiçek ve kelebek formları ile kadın üreme organı olan vajinaya gönderme yapmaktadır. Uzun süreli kolektif bir çalışma ile ortaya çıkan çalışma hakkında Chicago şunları söylemiştir: "...ben bazı feministlerin aksine, kadın sanatının erkekler tarafından anlaşılabilceğine, anlaşılması gerektiğine ve kadın deneyimlerine ilişkin kadın sanatının, erkeklerin kadını anlama kapasitesinin artmasına ve insan deneyimini oluşturan şeyi anlama perspektifinin genişlemesine katkı sağlayacağına inanıyorum" (Aktaran- Keser, 2015, s.139). Chicago da tıpkı Schapiro gibi kadınların üzerindeki egemen güce göndermede bulunur. Çalışmalarında bu güç tarafından kabul görülüp onaylanması gerekliliği vardır. Bunu yaparken kadının bizzat kendisini değil onun parçacıkları ile toplumdaki yerinin önemini gösterirler.

Görsel 2: Judy Chicago, Akşam Yemeği Partisi, 1979, Üçgen Masa , 1463x1463 cm., Brooklyn Müzesi

İlk kuşak feministler önceki sayfalarda bahsedildiği gibi kadının, daha doğrusu kadınla özdeşleştirilen üretilere yönelmekten; ikinci kuşak feministler üretimlerini erkek egemen bir dünyada kadının nasıl temsil edildiği üzerine yaptılar. Kadını izlenen-izleyici olmaktan çıkarıp özneye dönüştürmek asıl amaçları oldu. Feminist eleştiri, kadın bedeninin seyirlik bir nesne haline getirilişini dünyanın en doğal durumuymuş gibi sunan bir tarihin cinsiyet ayrımcı bakışını ortaya koymayı amaçlamış ve bunu başarmıştır (Antmen, 2012, s.8). Amaç; dekoratif unsur, güzel manzara olan kadınına bakış açısını değiştirmektir. Bu, eril gücün beğenisine başkaldırıydı. Dolayısıyla ilk dönem feminist önderlerinin aksine yeni dönemdekiler kadının suretini en farklı halleriyle çalışmalarının en görünen yerine, odağına yerleştirmekten çekinmediler.

Görsel 3: Gerilla Kızlar, Kadınların Metropolitan Müzesi'ne girebilmeleri için çıplak olmaları mı gerekir?, 1989, taşbaskı, 279x711 cm, Metropolitam Müzesi

1980'lerin sonunda bir araya gelen feminist sanatçı grubu Gerilla Kızlar (Guerilla Girls) "Kadınların müzeye girebilmeleri için illa ki çıplak mı olmaları gerekir?" (Antmen, 2012, s. 7) diye sordukları bir çalışmaları aracılığıyla erkek egemen sanat ve müze dünyasına karşı tepkilerini ortaya koydular. Aktivist olarak eleştirilerini dile getiren Gerilla Kızlar hazırladıkları posterlerle beyaz erkek sanatçıları, sanat galerilerini, sanat eleştirmenlerini yerdiler. Kendilerini sanat dünyasının vicdanı olarak tanımladılar.

Baştan beri feminist sanat, birçok sanatçının kesişen perspektifleri birleştirmesi; ırk, cinsel kimlik, küreselleşme gibi konularla genişlemeye ve çeşitlenmeye devam etmektedir. Günümüzde toplumsal norm ve önyargılara meydan okuyan sanat yaratmak ve desteklemek için hareket etmektedir. "İlk kuşak feminist sanatçıların ardından gelen sanatçılar, kadın bedeninden çok, kadın bedenini saran kültürel kodların eleştirisine odaklanarak, biyolojik özelliklerden çok, yapısökümcü bir yaklaşımla sanatsal ifadelere yönelmişlerdir" (Antmen, 2012, s. 242).

JENNY SAVILLE VE KADIN İMGESİ

"Bu bedeni değerlendirecekseniz, o zaman kendi konumunuzu da değerlendirmelisiniz. Bu sadece vücuda nasıl baktığınız değildir, sanattaki kadın vücudunun güzelliği ve görüntüsüne de nasıl baktığınızdır" (Brittain, 1995, s.s. 24-25)

Jenny Saville Kimdir?

İngiliz sanatçı Jenny Saville 1970 yılında Cambridge şehrinde doğdu. 1992 yılında Glasgow School of Art'ı bitirdikten sonra Cincinnati Üniversitesi'nden 6 aylık burs kazandı. Amerika'da kaldığı süre içerisinde aşırı kilolu insanlardan, özellikle de kadınlardan, çok etkilendi. Bu etki onu insan bedenleri, özellikle de estetik yargıların dışında kalan insan bedenleri üzerine çalışmalar yapmaya itti. Lisans eğitiminin sonuna geldiği 1992 yılında Cooling Galerisi'nde Henry's Critic's Choise sergisine katıldı. Sergide İngiliz sanat koleksiyoncusu Charles Saatchi tarafından fark edildi. Bu Saville'in kariyerinin dönüm noktası oldu. Saatchi, Saville'le 18 aylık bir sözleşme yaparak onu Saatchi Galerisi'ne bağladı. Saatchi Galeri'si onun tanınırlığının artmasını sağladı. Sanatçı, halen Londra ve Oxford'da çalışmalarını sürdürürken Slade School of Art'da eğitmen olarak çalışmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Eleştirisi Bakımından Jenny Saville:

Saville'in yapıtları, toplumsal ve cinsiyet eleştirisi açısından, erkek bakışını alt üst etmesi ve sanat tarihinde kadının nesneleştirilmesine karşı ortaya koyduğu eleştirel yaklaşım nedeniyle önemlidir. Saville, kadın bedenlerini

mecazi ve genellikle son derece gerçekçi tasvirleriyle, kadın formunun uzun süredir sanatsal temsillerine nüfuz etmiş olan klasik güzellik, nesneleştirme ve görünmezlik kavramlarına meydan okur. Kimlik, cinsiyet, bedensellik temalarını araştıran figüratif sanatçı, resimlerinde insan vücudunun, özellikle de kadın bedeninin geleneksel temsillerine karşı onu alışılmadık, bazen çatışmacı şekilde ele alarak tasvir eder.

İlk bakışta, Saville'in resimlerinin çoğu sömürücü veya röntgenci olarak görülebilir. Bedenleri genellikle çeşitli soyunma hallerinde ham ve filtresiz tasvir eder. Figürleri çoğunlukla amorf bedenlerdir. Çalışmaları tüm bu şekilleriyle dahi nesneleştirme içermez. Resimleri daha ziyade, kadın bedenlerini geri kazanma ve onları dürüst, karmaşık ve güçlendirici bir şekilde görünür kılma girişimidir. Beden ve kimlik arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, fiziksel görünümün bireylerin toplumda nasıl algılandıklarını ve onlara nasıl davranıldığını gözler önüne sermek ister.

Saville'in çalışmalarındaki ana temalardan biri, fiziksel savunmasızlık fikridir. Resimlerinde sık sık yara bere içinde olan kadınlar vardır. Bedenleri çıplak ve savunmasızdır. Kadınları bu şekilde resmetmesi güvenlik açığı, sömürücü veya utanç verici olsun diye değildir; bunun yerine, vücutlarının nasıl görünmesi ve davranması gerektiğine dair kültürel ve sosyal beklentilere direnen kadınların dayanıklılığının ve gücünün bir kanıtıdır.

Toplum bireyin davranış ve tutumlarını etkiler. Halk arasında bilinen adı mahalle baskısı beğenilen ve beğenilmeyeni toplum kültürüne yerleştirir.

“İğrenç büyük kadınları resmetmiyorum. Büyük ve iğrenç olduklarına inandırılan kadınları resmediyorum” (Smith, 2001, s. 24). İğrenme sadece içgüdüsel bir tepki değil, aynı zamanda kültürel olarak inşa edilmiş tepkidir (Meagher, 2003, s. 23-41).

Saville'in çalışmaları, genel geçer güzellik kavramına meydan okuduğu için toplumsal ve toplumsal cinsiyet eleştirisi bağlamında önemlidir. Saville, basmakalıp güzellik normlarından sapan bedenler sunarak, kadınların maruz kaldığı keyfi ve baskıcı standartları teşhir eder. Resimleri, güzel ve değerli olmanın birçok yolu olduğunu ve bu yolların kültürel şekil, boyut veya orantı yapılarıyla mutlaka ilişkili olmadığını gösterir.

Sonuç olarak, Jenny Saville'in resimleri, çağdaş sanatta kadın imajına benzersiz ve güçlendirici bir bakış açısı sunar. Saville, kadın formunun samimi, girift tasvirleriyle geleneksel güzellik, nesneleştirme ve görünmezlik kavramlarına meydan okurken aynı zamanda kadın bedenlerinin gücünü ve dayanıklılığını vurgular. Çalışmaları, sürmekte olan feminist sanat projesine önemli bir katkı

ve kadın bedenlerinin güçlü, değerli ve tüm çeşitlilikleriyle temsil edilmeye değer olduğunu hatırlatır. O, “Benim kadınlarım kendi bireyselliklerinde güzeldir” der (Christie’s, 2023).

Jenny Saville ve Kadın

Saville’in resimlerindeki ana temalardan biri, kadın bedeninin nesneleştirilmesi ve metalaştırılmasıdır. Kadın formunu genellikle vücudun belirli bölgelerini (göğüsler veya kalçalar gibi) vurgulayarak ve onları figürün geri kalanından izole ederek parçalanmış bir durumda tasvir eder. Bu, popüler kültürde kadın bedenlerinin sıklıkla cinselleştirilmesine ve fetişleştirilmesine dair bir yorum olarak görülebilir.

Kadınlar, televizyon, reklam, dergiler aracılığı ile gerçekçi olmayan kadın imgelerine maruz bırakılmaktadır. Bu da onları bedenleri ve değerleri üzerine düşünmeye zorlar. Kadınlar sürekli olarak görünüşleri ve nasıl görünmeleri gerektiği konusunda endişelenir ve toplumun ısrarla onlara dayattığı standartlara bağlı kalmaya çalışırlar (Mey, 2007, s. 48). İşte Saville tam burada karşı duruş sergiler. O resimlerinde kadını tüm kusurlarıyla sergiler. Bazı eleştirmenler onu zamanımızın en kavgacı kadın sanatçılarımızdan olarak tanımlar (Januszczak, 2023). Saville’in çalışmalarındaki kadınlar en görülmek istenilmeyen halleriyle konunun odağında, savunmasız şekilde durmaktadır. Erkek beğenisi kadına kusursuz ol ya da kusurlarını gizle ki değer gör algısı, toplumun tamamına yerleştirmişken; Saville resimlerinde tüm bu algıyı yerle bir etmektedir. Onun kadına dayatılan ‘güzel olmalısın’ kavramı ile sorunu vardır. Kadını süs eşyası şeklinde görmek onu rahatsız etmektedir.

Eril iktidarın ince, uzun, güzel, bakımlı ve cinsel obje olarak sunduğu kadın temsillerine bir karşı duruş olarak şişman kadın resimleri yapar. Tüketim toplumunda özendirme amaçlı kullanılan ‘güzel kadın’ imajının afiş ve reklamlarda kullanarak kadını tüketim nesnesi haline getiren kurumlara eleştirel bir tavır sergileyen Saville, deformasyona uğratmış olduğu abartılı derecede şişman kadın bedenlerini, idealleştirilen, seks objesi ve tüketim nesnesi haline getirilen kadın temsillerine karşı başka bir temsil olarak resmeder. Saville’nin sanatı, yeniden üretilmiş kadın bedeni anlamına gelmektedir” (Çelebi, 2016, s. 202).

Saville’in kadınları adeta kantarın bir tarafında yerleşmiş, baskın olan eril beğeniyi dengelemeye yöneliktir. Seyredeni dengelenmeye davet eder. Normali ve doğal bize hatırlatır. Torna üretimin ve beğenin dışında sürüden ayrılmıştır.

Propped (1992)

Resim esasen 1992 yılında son sınıf olan Saville'in okul için yaptığı yılsonu çalışmasıdır. Eğitim için gittiği Amerika'da feminist akımdan çok etkilenen Saville, bu etkiyi sanatında ilk bu çalışmasıyla ifade eder. Propped, onun feminist bakış açısının dilidir. "Yapamadıklarınız üzerinde çalışmak bir dil oluşturur. Bu çalışmamda yapamadıklarımı boyadım. Gücü bundan kaynaklıdır. Bu benim görsel dilimi oluşturmuştur" (Yale British, 2023).

Görsel 4: Jenny Saville, *Propped*, 1992, yağlıboya; 213.4x182.9 cm,

Resim oldukça büyük bir çalışma, tıpkı üzerindeki desen gibi. İlk baktığımızda görünen, ortada oldukça kilolu bir kadın yüksek bir taburede dengeli bir şekilde oturmakta. Muhtemelen denge sağlasın diye ayaklarını taburenin bacaklarına sarmış. Gözleri kapalı, başı geriye doğru düşmüş. Kolları ile neredeyse beline kadar inen göğüslerini sıkıştırmakta. Bu, toplumun kadınlardaki beğeni algısı ile ilgili bir pratikten ileri geliyor olsa gerek. Güzellik ve beğeni algısında büyük ve sıkıştırılmış göğüslere gönderme olarak görülebilir. Taburedeki bu kadın elleri bacaklarına pençe şeklinde geçirmiş. Gerilimini arttıran bu görüntü esasen kadının çok da mutlu olmadığını gösteriyor. Resmin üzerinde yazılar bulunmakta. Bu yazılar feminist Bulgar yazar Luce Irigaray'dan alıntıdır. "Bu aynılık içinde konuşmaya devam edersek, erkeklerin yüzyıllardır konuştuğu

şekilde konuşursak, birbirimizi tekrar başarısızlığa uğratacağız” (Defjan, 2023). Kadınları biçimlendiren erkeklerin söylemleri olduğunu dile getiren Saville; bu söylemlerin kadınların vücudunu dolaşarak kafalarının üstüne çıktığını ve onları yok ettiği görüşünü savunur (Yale British, 2023). Kadınlar, yıllarca erkeklerin bakış açılarını benimsemesi sebebiyle yok olmaktadır. Kişilikleri alınmıştır. Toplum içinde erkeklerin beğenileri kadar yer alabilirler.

Resmin ilk sergilenmesi, karşısına konulan aynı büyüklükteki bir ayna ile beraber olur. Saville *Propped* için ‘Resmi deneyimlemek istiyorsak öncelikle yargı/adalet sistemimize gitmemiz gerekir. Saville yargı sisteminin resimle ayna arasındaki boşlukta yer aldığı söyler (Yale British, 2023) Artists in Conversation,

Cindy

Saville çalışmaları hakkında, “İri bir kadın vücudunun sahip olduğu fiziksel güçle ilgileniyorum. Çok fazla yer kaplayan, ancak aynı zamanda çağdaş kültürün onu cüssesini gizlemeye ve olabildiğince küçük görünmeye teşvik ettiğini de kesinlikle bilen...” diyor (Christie’s, 2023).

İlk günlerinden beri güzellik algısıyla oynamaya devam eden Saville, resimlerinde sık sık kadınlara dayatılan güzellik algısı dolayısıyla yapılan estetik operasyonlar ve operasyon sonrası oluşan yaralara yer verdi. Bedenin inşası, vücudun manipülasyonu sanatçının yeni konusuydu. Bu anlamda verdiği ilk çalışma örneği *Cindy* oldu.

Görsel 5: Jenny Saville, *Cindy*, 1993, yağlı boya, 56x46 cm

Resimde, yüzü plastik cerrahi operasyon sonrası giyilen bandajla kaplı kadın doğrudan izleyiciye bakar. Ameliyat sonrası nahış görüntüde olan kadının gözleri yorgun, bitkin, psikolojik olarak iyi görünmezken dudakları tebessüm eder. Çalışmanın isminin *Cindy* olması, Saville'in *Cindy Sherman*'dan etkilenmesindedir.

Ruben's Flap

Flap terimi tıpta en çok da estetik cerrahide kullanılır. Bir dokunun bir yerden alınarak başka bir yere adapte edilmesidir. O dönem bir dizi estetik ameliyatları gözlemleyen sanatçı doku transferinden etkilenerek bunu resimlerine aktardı. *Ruben's Flap* çalışması bu denemelerinden ortaya çıkan sonuç oldu. Bir şeyi olması gereken yerden başka bir yere konulursa garibe görüntüsü sağlanır. Vücudu etler bütünü olarak düşünürsek eğer bir yerdeki etin başka bir yere konulması kişiyi de garibeye döndürür. Ameliyat deneyimlerinden sonra Saville "Vücudun anatomisini görmek resmin anatomisi üzerine düşünmemi sağladı. Bu benim majör değişim modum oldu" (Yale British, 2023) Sanatçının tekniği de lekeleme yerine kalın impastoya dönüştü. Tıpkı modellerinde bulunan katman katman yağ tabakaları gibi, o da boyalarını yoğun ve kat kat kullanmaya başladı. Bu kullanım tıpkı modeli tuvale yerleştirmek gibiydi. (Yale British, 2023)

Görsel 6: Jenny Saville, *Ruben's Flap*, 1989-1999, yağlı boya 304.8x243.8 cm

Ruben's Flap'de görünen esasen kadın değil, ettir. Bakışları kişisellikten uzaktır. İdeali yakalamaya çalışan kadının toplum tarafından kendi bedenini parçalara ayırmaya koşullandırılmışlığını bildirir.

Fulcrum

Konu olarak bedene odaklanmayı sürdüren Saville 2011-2015 yılları arasında yaptığı çalışmalar tekli figürden çoklu figüre dönüşerek, soyut ve figüratif unsurları daha kapsamlı bir şekilde birleştirmeye girişir. Saville birden çok gerçekliği aynı anda resmeder. Böylece figür daha çoğalır. Bireysel figür belirsiz hale gelirken, erkek ve kadın vücutları birbirine karışırken formların karışması çalışmaya zamansızlık katar. Cinsiyet kimliği çözülür, katı benlik duygusu çözülür ve akışkan hale gelir (e-flux Announcements, 2018).

Görsel 7: Jenny Saville, *Fulcrum*, 1998-1999, yağlı boya, 261.6x487.7 cm

Fulcrum et ve idealize edilmiş kadın bedenlerinin görünüşte dokunsal tasvirini gösteriyor. Bireysel bedenlerin nerede başlayıp nerede bittiğini bilmek neredeyse olanaksızlaşıyor. Bedenler yatay olarak sıkıştırılıp ortaya bir et manzarası konuyor. Günlük hayatta çok da istenilmeyen bir manzara gözler önüne seriliyor.

Matrix

Matrix çalışması bize ilk başta Gustave Courbet'in *Dünyanın Kökeni* adlı eserini çağrıştırır. İki resim de oldukça cüretkar ve müstehcendir. Kompozisyonu hemen hemen aynı olan bu iki resmi farklı kılan Saville'in bakış açısıdır. Cesur ve kışkırtıcı temaları olan Saville *Matrix*'i bambaşka perspektiften bakarak yaptığı açıktır. *Dünyanın Kökeni* alışlagelmiş olarak kadın bedeni merkezli, eril beğeniye hizmet ederken; *Matrix*, bedenin karmaşıklığını ve çeşitliliğine vurgu yapmaktadır. Tüm cinsiyetler birbiri içine girmiştir.

Resimde interseks model Del La Grace Volcano kullanılır. Saville, "Del'in vücudu ilgilendiğim teorinin manifestosu gibiydi" der (Yale British, 2023).

Matrix, Saville'in tam da inandığı feminist teoriye uygundur. Saville ilk çalışması *Propped*'da bahsedilen kadın ve onun vücuduna hakim olan erkek düşüncesinin tam da görselidir. Aynı zamanda çalıştığı doku transferlerini de çok edici şekilde ortaya koyan çalışmadır. Saville'in Matrix'in transseksüel figürleri ile önceki parçalanmış bedenleri arasında bağ vardır. (Armstrong, 25) Saville'in resimlerinde yer alan tüm bedenler 'heteronormatif idealin' dışında yer alır.

Görsel 8: Jenny Saville, *Matrix*, 1999, 213.4x304.8 cm, yağlı boya

Saville bu çalışmasındaki modelinin duruşunu British Müzesi'nde bulunan Antik Yunan heykeli Iris'den esinlendi. Gökyüzünden yeryüzüne haber getiren tanrıça Iris'in sembolü gökkuşağıdır. Gökkuşağı bugün LGBT topluluğunun farklılığını temsil eden bir semboldür. Matrix resmi hakkında bir grup eleştirmen böyle bir vücudun gerçeği yansıtmadığı söylemiştir. Oysa Saville çalışmalarında mevcut tüm cinsiyetleri kapsar. (Yale British, 2023) O yüzden bu eleştiri yersizdir. Amaç bir şeyi bilindik, tanıdık bir şeye benzetmek hiçbir zaman olmamıştır.

Görsel 9: Antik Yunan, Iris, Parthenon'un Batı Alınlığı, British Müzesi, İngiltere

SONUÇ

Bu çalışmada ilk olarak toplumsal cinsiyet eleştirisi bakımından feminist sanatçıların izledikleri yöntemler ele alınmıştır. Öncelikle kadınsal üretimden yola çıkarak çalışan sanatçılar, sonrasında ise aktivist hareketlerin sinerjisinden yararlanan sanatçıların, kadının kendisinin sanatın öznesi olduğu işleri irdelenmiştir. Ardından Jenny Saville'in bu çerçevede toplumsal cinsiyet kavramı bağlamında kadın imgesini merkeze alan çalışmaları ele alınmıştır. Saville'in ideal vücut ve güzellik algılarının sorgulanmasına yol açan çalışmalarından örnekler verilmiştir.

Kariyerinin başlangıcından itibaren Saville sanatta hakim olan eril beğeni sistemi üzerine eğildi. Toplumun kendi kendine ezberlettiği beğeni sistemini alt üst ederek taktir görmeyen, dikte edilen beğeni içinde yer almayan, yer yer iğrenilen vücut manzaralarını büyük tuvaleri ile izleyicilerine sundu. Kadına psikolojik baskı ile dayatılan güzel olma durumuna meydan okuyarak onların en görülmek istenmeyen hallerini sergiledi. Bunları yaparken hem klasik / geleneksel resim taraftarlarının, hem de feminist kesimlerin eleştirilerine maruz kaldı. Klasik kesim vücutları neden bozduğunu sorgularken, feminist taraf resimlerinde çıplak vücutlar kullanmasını yargıladı. Tüm bunlara Saville "Bir şeyleri ve birilerini rahatsız ediyorsam doğru yoldayım" dedi (Yale British, 2023).

"Jenny Saville resimleri bizi, grotesk ile ilişkili olarak güzelliğin tanımlarını sorgulamaya zorluyor. Toplum kendi normunu kolayca tanımladığından,

öngörülen normların tersine çevrilmesi veya reddedilmesi korkuyla karşılaşılır. Saville'in canavarca imgeleri, derin varsayılan tutumları ve kültürel gelenekleri yansıtan bir ayna olarak görülebilir” (Endrich, 2007, s. 43-49).

Saville'in toplumsal cinsiyete bakış açısını en iyi onun hakkında yazan Linda Nochlin ortaya koymuştur. 'Neden Hiç Ünlü Kadın Sanatçı Yok' makalesiyle tanınan Nochlin'nin yazısında kadın sanatçıların erkekler kadar başarıya ulaşamama sebeplerinin ana nedenini olarak toplumsal cinsiyet normları ve engellemeler olduğunu ifade eder. Saville, kabul görmüş toplumsal normları insanların farklı olanı dışlamak ve engellemek olarak ele alır. Nochlin'in etkisiyle kendisini en iyi tasvir eden terimin 'cinsiyet nirvanasında yüzmek' olduğunu dile getirir. Onun sorgulamaları şu yöndedir “Cinsiyet kavramı akışkandır belki de kavram potansiyel olarak akışkandır veya onun sabitlememesinin potansiyeli nedir? Bu bir serbest alan mıdır, sınırlar etrafında dolanan? İnsanlar nerede özgürce yaşamanın, görmenin, sanatı anlamının yoluna sahip olurlar?” (Yale British, 2023).

Saville'in eserleri, toplumsal cinsiyet konusunda önemli bir eleştiri ve sorgulama aracı olarak görülmektedir. Onun beden manzaralarındaki çeşitlilik ve gerçekçilik, toplumsal cinsiyet normlarının sorgulanması ve değiştirilmesi için önemli bir adımdır. Hakim olan eril bakış açısına bir başkaldırıdır. Çalışmalarındaki farklı bedenler; özellikle de kadın bedenleri; üzerindeki baskılara karşı bir direniş ve özgürleşme çağrısı olarak okunabilir.

KAYNAKÇA

Antmen, A. (2012). "Sanat / Cinsiyet: Sanat Tarihi ve Feminist Eleştirisi" İstanbul: İletişim Yayınları

Armstrong, B. (2015). "Jenny Saville: The 'Other' Body: Feminist Perspectives of Flesh". Yayınlanmamış Lisans Tezi. Plymouth University Fine Arts

Balcı, H. (2018). "1960 Sonrası Sanat Alanındaki Kadın Emegi ve El İşinin Bir Eleştirisi Aracı Olarak Kullanımı". Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Berktaş, F. (Ed.) (2016). "Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın". (8. Baskı). Metis Yayıncılık Ltd.

Brittain, D (1995). "Jenny Saville". Creative Camera. Haziran/Temmuz. s.24-29

Çelebi, C. E. (2016). Şiddet Temalı Kadın İmgesinin Çağdaş Sanata Yansımaları. İdil Dergisi. 5(19). s.193-214

Endrich, L. (2007). "I am a Monster: The Indefinite and the Malleable in Contemporary Female Self-Portraiture". Circa. Yaz. s.121

Keser- Aktaran, İnan- Nimet (2015), Kadın Tarihi İçin Bir Anıt:Akşam Yemeği Partisi. Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi. 5. Bahar. s.139

Meagher, M. (2003). "Jenny Saville and Feminist Aesthetics of Disgust". Hypatia. 18(4) Sonbahar. s.23-41

Mey, L. (2007). "Art and Obscenity". London: I.B Tauris

Smith, J. (2001). "All Too Human", Fortnight, 394. Nisan. s.24

İNTERNET KAYNAKLARI

Christie's (2023)

<https://www.christies.com/features/Jenny-Saville-Cindy-and-The-Bride-come-to-auction-8509-1.aspx>. (Erişim Tarihi: 15.5.2023).

Defjan, B. (2021) "Publish In Challenging Art"

<https://medium.com/challenging-art-a-guidebook/jenny-savilles-propped-1992-bbb8efc47be2> (Erişim Tarihi: 22.5.2023).

e-flux announcements, 2018

<https://www.e-flux.com/announcements/191564/jenny-saville/> (Erişim Tarihi: 20.5.2023).

Januszczak, W. (2023) "She Gets Right Under Their Skin" <https://waldemar.tv/2012/07/she-gets-right-under-their-skin/> (Erişim Tarihi: 5.5.2023).

Yalebritish (2023) Artists in Conversation, https://www.youtube.com/watch?v=_S2MJbQ8Esk (Erişim Tarihi: 15.5.2023).

GÖRSEL KAYNAKLAR

Görsel 1: <https://www.wikiart.org/en/miriam-schapiro/wonderland-1983> (Erişim Tarihi: 20.5.23).

Görsel 2: <https://hyperallergic.com/455572/judy-chicago-responds-to-criticisms-about-the-dinner-party/> (Erişim Tarihi: 20/5/23).

Görsel 3: <https://www.e-flux.com/announcements/171619/guerrilla-girlsthe-art-of-behaving-badly> (Erişim Tarihi: 20.5.23).

Görsel 4: <https://www.sothebys.com/en/articles/the-groundbreaking-self-portrait-that-launched-jenny-savilles-career> (Erişim Tarihi: 20.5.23).

Görsel 5: <https://www.artnet.com/artists/jenny-saville/cindy-4m6aVVMlvUljq7uUkNzINQ2> (Erişim Tarihi: 20.5.23).

Görsel 6: <https://arthur.io/art/jenny-saville/rubins-flap> (Erişim Tarihi: 20.5.23).

Görsel 7: <https://arthur.io/art/jenny-saville/fulcrum> (Erişim Tarihi: 20.5.23).

Görsel 8: <https://www.artnet.com/artists/jenny-saville/matrix-65zwEDNqktsY3Ca3AJFrZg2> (Erişim Tarihi: 20.5.23).

Görsel 9: https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1816-0610-96 (Erişim Tarihi: 20.5.23).